

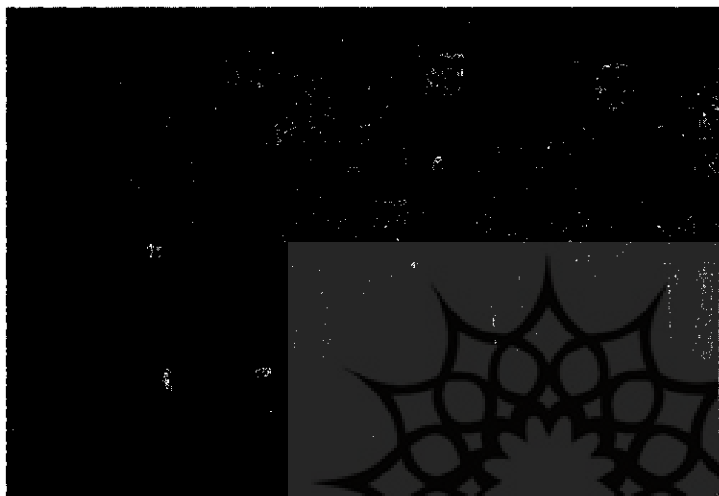
پژوهشی کوتاه در ۵۰۰ سال تاریخ تمدن ایران «تجدید حیات نهضت ادبی ایران»

بخش پژوهش‌های تاریخ و تمدن مجله‌ی فردوسی

ادامه از شماره گذشته

«در مراتع میان فاراب و «کنجده» و «چاچ» در حدود هزار خانوار از ترکان که در خرگاهها زندگی میکردند توطن اختیار نموده و باسلام درآمد بودند، لیکن همه رسوم قدیم خود را نگاه داشته بودند.»

«اسلام آوردن قبایل ترک بتدریج انجام میگرفت و در تمام قرن چهارم اندک‌اندک دسته‌هایی از قبایل مذکور قبول این آیین میکرده‌اند. لیکن در اوایل قرن پنجم این نهضت قوت بیشتر یافت. ابن‌الاثیر در حوادث سال ۴۳۵ مینویسد که در این سال عده‌یی از کفار ترک که بر بلاد مسلمین میتاخته‌اند، در نواحی بلاساغون و کاشغر قبول اسلام کردند. شماره این گروه را در ده

علت ایجاد این موانع در برابر قبایل زرد پوست آن بوده که اینان با استفاده از اراضی هموار پیوسته مزاحم مردمی بودند که در سرزمینهای آباد اطرافشان بسر میبرده‌اند و اگر موانعی در برابر آنان ایجاد نمیشد بآسانی فرصت ترکناز می‌یافتند.»

«از جمله این سدها یکی دیوار عبدالله بن حمید معروف به «حایظ القلاص» بوده است. حدود این دیوار را در نقشه‌ی صورۃ الارض نسخه مطبوعه لیدن بین صحایف ۴۶۲ - ۴۶۳ و ۴۵۸ - ۴۵۹ میتوان دید. این دیوار در ناحیه‌ی میان مصب رودخانه جیحون و سیحون از شمال بیکند آغاز میشد و

تاتار و ختا که در نواحی چین بسر میبردند بدین اسلام درنیامدند.»
«تا اواخر قرن چهاردهم در بعضی از سرحدات خوارزم و

جای هیچ‌گونه شگفتی نیست اگر گفته شود که دربار برخی از پادشاهان ترک تبار محل جمع شدن شاعران، نویسندگان و دانشمندان آن دوره بوده و خردورزان و فرهیخته‌گان در این عصر از مقام و موقعیت اجتماعی بسیار بالایی برخوردار بوده‌اند.

ماوراءالنهر که در جانب آسیای مرکزی واقع بود اثر دیوارها و سدهایی را در برابر ترکان می‌یابیم

هزار خرگاه گفته‌اند و عید اضحی را با قربان کردن بیست هزار گوسفند جشن گرفتند و بدین گونه شر آنان از مسلمین دفع شد. این گروه تابستان را در حدود بلغار و زمستان را در حدود بلاساغون می‌گذراندند و چون اسلام آوردند در بلاد مختلف پراکنده شدند و تنها بعضی از آنان مانند اقوام

بسیاری از شاعران این دوره به مناسبت دربارت پادشاه و جایزه‌های گران قیمت

از پادشاهان و مقام‌های بالای مملکتی به ثروت‌های کلانی دست یافته‌اند

بعد از عبور از موازات چندین آبادی معروف نهر سیحون را قطع میکرد و تا حدود ناحیه طراز امتداد می‌یافت.»

که بی‌شبهت بدیوار چین در برابر قبایل زرد پوست مهاجم نبوده است.

۲- کامل التواریخ حوادث سال ۴۳۵

۱- صورۃ الارض ص ۵۱۱

قبیله های مهاجم ترک به علت سفتی های قومی و نژادی و اوضاع فلاکت بار اقتصادی به جز غارت مردمان فوری و بیگانه، کار دیگری نمی دانستند

«همچنانکه گفتیم قبایل زردپوست مجاور سرحدات ایران بنام «ترک»ها خوانده میشدند. دسته‌هایی از این قبایل را «ترکمان» نیز مینامیده‌اند. معنی کلمه ترکمان چندان روشن نیست. همین اسم در زبان چینی «توکومونگ» آمده است^۴ و قدیمیترین مأخذ از مأخذ اسلامی که این اسم در آن ذکر شده احسن‌التقاسیم است.^۵ اسم ترکمان معمولاً بر غزان و خورلخان اطلاق

شعبه معروف آن «توخشی» بوده است. و در مشرق کنار «ایسک گول» قوم چگل بسر میبردند و در جنوب نهر نارین ترکان یغما که شعبه‌یی از «تغوز اوغوز» بوده‌اند. شهر کاشغر در اراضی همین قوم واقع بود و بر اثر قرب جوارگاه با طوایف چگل و توخشی اختلاط حاصل میکردند.»

جنوبی قبایل چگل، توخشی، یغما، اویغور، خرلخ، طفقاج، باشقیر و

«زبانی که در میان غالب این قبایل مشترک بود زبان ترکی است و حتی بعضی از طوایف شمالی مانند تاتار و قای و جز آنها که لهجه‌یی خاص خود داشته‌اند زبان ترکی را هم میدانستند و قبایل جنوبی هم همه لهجه اصلی ترکی داشتند و یا اگر بعضی مانند اویغور و جمول بین خود لهجات خاص بکار میبردند، زبان ترکی لهجه عام آنان محسوب میشد.»

برنال بلخ علوم انسانی

آدم‌کشی، قتل عام، شجاعت در جنگ و بر رومی و مشیانه، پدیده‌هایی بودند که راه پیرزی قوم مهاجم زرد را هموار می‌کردند.

میگردیده و علی‌الخصوص غزان باین نام خوانده میشده‌اند.^۶

«قبایل ترک را بر رویهم بدو دسته شمالی و جنوبی تقسیم میتوان کرد. از ترکان شمالی ففجاقان، غزان، قبایل تاتار، قرقیزان؛ و از ترکان

پیشرفت در اراضی ایرانی «نخستین مواکز قدرت قبایل ترک که مبداء حمله آنان بجانب اراضی ماوراءالنهر و فلات ایران در این دوره شد شهرهای کاشغر در ساحل علیای نهر «تاریم»^۷ و بلاساغون در کنار رودخانه «چو»^۸ بوده است. منشاء امراء متعدد ترک آل‌افراسیاب همین دو شهر در ترکستان شرقی بوده و تقدم در این امر با بلاساغون است.»

۱۱- Tarime

۱۲- Tchou

ختای را میتوان نام برد.^۹ «غزان و خورلخان همچنانکه گفتیم در سرحدات ممالک اسلامی بسر میبردند. از کشور خرلخ و «تغوز اوغوز» بچین میرفتند. در همسایگی قرقلی در مشرق طراز مسکن زمستانی طوایف خلیج و در سواحل رود چو منزلگاههای طوایف تورگش خاصه

۳. To-ku-mong
۴. رجوع شود بدانکه المعارف اسلام ذیل کلمه ترک بقلم یار تولد
۹- احسن‌التقاسیم ص ۲۷۴
۱۰- تاریخ دولت آل سلجوق ص ۲۷، ۷۰، ۷۸
- اسرارالتوحید چاپ نگارنده ص ۲۳۰، ۱۷۴، و جز آنها

وقتی گفته می‌شود ترک‌ها دارای آن ویژه‌گی‌های اخلاقی ناپسند بوده‌اند، منظور نژاد زردی است که چنگیز، هلاکو و تیمور سه تن از خون خوارترین، ستم‌کاره‌ترین و بی‌فرهنگ‌ترین موجودات هستی، فرزندان آن نژاد بوده‌اند.

ساخت که هیچ قوم خون‌خوار و مهاجم دیگری در طول ۵۰۰۰ سال تاریخ فرهنگ و تمدن ایران، چنین جنایت‌ها، غارت‌ها، قتل‌عام‌ها و سوختن‌ها را نسبت به سرزمین ایران مرتکب نشده است.

مذهب ترک‌ها نیز مذهبی احساسی و غیرحقیقی بود. ترک‌ها وقتی به اسلام گرویدند به علت بی‌سوادی و ناآگاهی‌های اجتماعی، دین اسلام را به صورت مذهبی خرافی و هراس‌انگیز درآوردند و به احکامی از خود اختراع کرده و به

حوقل نیز بوجود دارالضرب در آن دیار اشاره میکند!.....

و چنین شد که ترک‌ها با ضعف حکومت‌های مرکزی ایران و بی‌توجهی خلفای عرب خواسته و یا ناخواسته وارد قلمرو آریایی‌ها شدند و با گذشت زمان و طی چند قرن با ایجاد وحشت، اضطراب، تجاوز، ظلم، گستاخی و مرگ بر سرتاسر ایران مسلط گردیدند. همان‌گونه که اشاره شد، نژاد ترک به هیچ چیزی ایمان نداشت و همین بی‌اعتقادی و دور بودن از خوی، خصلت،

«نخستین حمله بطرف شهرهای آریایی ایرانی به شهر اسپجپا بوده که در دست سلاطین سامانی قرار داشته و بوسیله بغراخان هارون نواده ستق بغراخان فتح شد. نخستین اعزام قوا بجانب سمرقند و بخارا در سال ۳۸۲ هجری بفرمان بغراخان هارون صورت پذیرفت و اگر چه این حمله با موفقیت همراه بود، لیکن بنحوی که دیده‌ایم منجر بیازگشت بغراخان از بخارا شد. با این حال حملات و دست‌اندازیهای ترکان بمتصرفات سامانی ادامه داشت تا چند سال بعد تمام راضی واقع در شمال دره زرافشان در چنگ قراخانیان قرار گرفت و در سال ۳۸۹ دوباره سمرقند و بخارا بتصرف آنان درآمد.»

«اگر چه سامانیان چند گاهی خواسته‌اند با استفاده از عواطف ملی ایرانیان برای بیرون راندن ترکان کروفری کنند، لیکن متأسفانه چون

شگفت این که در برخی از تیره‌های مختلف نژاد زرد، افرادی به وجود آمده‌اند که نوانسته‌اند به دور از فرهنگ بیابان‌گردی و تهاجم و خون‌ریزی، فرهنگ پیش‌رفته و پاک ایرانی را بپذیرند و خدمت‌گزار مردم باشند.

این مهاجمان سلاح اسلام مسلح شده بودند، تسلط آنان بر بلاد اسلامی در نظر مسلمانان با اشکالی همراه نبود و حتی بعضی از دهقانان قسمتهای شرقی ماوراءالنهر که در دوره ساسانی مانند دیگر مرزبانان در قلمرو خود قدرتی داشته و در دوره سامانی این قدرت را از دست داده بودند، با حملات ترکان بر دولت سامانی موافقت داشته‌اند و از آنجمله است دهقان ایلاق که بعد از تسلط اقراخانیان، سکه بنام خود زدند و ابن

اجرا درآوردند که با هیچ یک از اصول اسلام هم‌سویی نداشت. این قوم و قبیله‌ی مهاجم بسیاری از

شخصیت و اخلاق انسانی، آتشی را در گستره پهناور ایران‌زمین شعله‌ور

۱۴. صورة الارض ص ۵۱۰

۱۳. W. Barthold, Histoire des Turcs d Asie, centrale, trad. Francaise, paris, 1945, p. 88

قتل عام‌های گسترده و جنایات ضد بشری خلفای مفتصدساله اموی و عباسی چهره مهربان و بفشایش گر دین اسلام را به دین ستیزه‌جویی، جنگ پرستی، فشنونت و نسل‌کشی تبدیل کرد.

جنایات و کشتارهای مردم بی‌گناه را زیر پوشش احکام اسلام و به بهانه‌ی اجرای دستورهای اسلامی مرتکب شدند.

ترک‌ها، همان غلام بچه‌هایی هستند که دربارہ آنها داستان‌های تاریخی مفصلی وجود دارد. شگفت این که همین غلام بچه‌گان، قرن‌های پی‌درپی بر سرزمین ایران با بی‌رحمی حکومت راندند.

بسیاری از آنان در زیر شکنجه‌های روحی و روانی و در حرم‌سراهای اربابانشان به خشم پادشاهان گرفتار شده و با کارد یا خنجر قطعه‌قطعه می‌شدند و آن‌هایی هم که زنده می‌ماندند، وقتی به قدرت و حکومت می‌رسیدند، به انتقام آن دوران غلام بچه‌گی و بردگی، آتشی می‌افروختند که هیچ جنبنده‌ای از آن در امان نبود.

بیابان گردی، وحشی‌گری، درندگی، خون‌ریزی و جنگ، پنج عنصری بودند که این نژاد شگفت‌انگیز را سر پا و زنده نگاه می‌داشتند. همین ویژگی‌های نژادی باعث شده بود تا راه اتحاد و هم‌زیستی این قوم مسدود شده و به قبیله‌ها و سرزمین‌های پراکنده و بسیار زیادی تبدیل شوند. گاهی دو قبیله در نزدیکی یک‌دیگر و در کنار هم زندگی می‌کردند، اما به دلیل ناشناخته‌ای ناگهان به هم می‌تاختند و به قتل و غارت و سوختن هم‌دیگر می‌پرداختند و این بازی خطرناک هم‌چنان ادامه داشت.

ریشه‌های اصلی این نژاد را باید در قبیله‌هایی مانند: خلجی، تاتاری، غز،

قفجاق، یغما، تبتی، چنگلی، افراسیابی، آلتایی، اوغوز، تغوز، مغولی، آرغنی، چینین، تورگشی، چاچی، قرلغی، خرگشی، سیحونی، جیحونی، بیغویی، ترکمان، قرقیزی، فوری و بسیاری از قبیله‌های کوچک و بزرگ دیگر یافت که از این میان پنج قبیله‌ی: تغزغز، قرقیز، کیماک، اوغوز، خلج از دیگران مشهورتر بودند.

تمام سلسله‌های ترک‌نژادی که از نیمه‌های دوم قرن سوم هجری قمری تا برآمدن رضا شاه و سلسله‌ی پهلوی بر ایران و یا بخشی از ایران حکومت رانده‌اند، ریشه‌ای در یکی از قبیله‌های یاد شده بالا داشته‌اند.

ادامه دارد.

کتاب‌نامه‌ی ۵۰۰۰ سال تاریخ فرهنگ و تمدن ایران

- ۱۲- راحه الصدور راوندی - چاپ لیدن - کتاب‌خانه‌ی ملی بریتانیا
- ۱۳- تاریخ دولت آل سلجوق - البنداری الاصفهانی
- ۱۴- مجموعه‌ی تاریخ ادبیات ایران - دکتر ذبیح‌الله صفا - انتشارات فردوس - چاپ چهاردهم - تهران ۱۳۷۸
- ۱۵- تاریخ معاصر ایران - پیتراوری (استاد دانشگاه کمبریج انگلستان) ترجمه‌ی محمد رفیعی مهرآبادی - انتشارات عطایی - تهران ۱۳۶۳
- ۱۶- تاریخ ایران باستان تا امروز (۶ مورخ) گرانوسکی، داندامایو، آ. کاشلنکو، پتروشفسکی، م. ایوانوف، ک. بلوی ترجمه‌ی کیخسرو کشاورزی - انتشارات پویش - تهران
- ۱۷- تاریخ ایران - رابرت - گرت واتسن - ترجمه‌ی وحید مازندرانی - انتشارات امیرکبیر - تهران ۱۳۴۸
- ۱۸- مجموعه‌ی بزرگ تاریخ ویل دورانت - ویل دورانت‌ها - ترجمه گروه مترجمین - انتشارات انقلاب اسلامی
- ۱۹- تاریخ ایران از دوره باستان تا قرن ۱۸ میلادی (۵ مورخ) پیگولوسکایا، یاکوبوسکی، پتروشفسکی، بلنیتسکی، استروپوا - ترجمه‌ی کریم کشاورز - انتشارات پیام - تهران ۱۳۵۴
- ۲۰- تاریخ مفصل مشروطیت ایران - عباس اسکندری - انتشارات میخک - تهران ۱۳۶۱
- ۲۱- مشرق‌زمین گاهواره تمدن - ویل دورانت - ترجمه‌ی دکتر امیرحسین آریان‌پور
- ۲۲- خاطرات و خطرات - مهدی‌قلی‌خان هدایت (حاج مخبرالسلطنه هدایت) نشر زوار - تهران ۱۳۶۱
- ۲۳- انقلاب مشروطه ایران - رحیم رضازاده ملک - نشر زوار - تهران ۱۳۷۷
- ۲۴- تمدن اسلام و عرب - گوستاو لوبون - ترجمه‌ی حضارة العرب - انتشارات اسلامیة - به کوشش: سید هاشم حسینی - تهران ۱۳۵۴
- ۲۵- ایران، کلد، شوش - مادام ژان ویولافوا - ترجمه‌ی محمدعلی فره‌وشی - به کوشش دکتر بهرام فره‌وشی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۶۹
- ۲۶- سفرنامه‌ی خاطرات کاوش‌های باستان‌شناسی شوش - مادام ژان ویولافوا - ترجمه‌ی ایرج فره‌وشی - دانشگاه تهران ۱۳۶۹

- ۱- قابوس‌نامه - قابوس‌بن وشمگیر
- ۲- تاریخ حبیب‌السیر - میرخواند
- ۳- تاریخ جهان‌گشای جوینی
- ۴- تاریخ طبرستان
- ۵- تاریخ مغول - عباس اقبال آشتیانی
- ۶- فرهنگ و تمدن ایران - محمود بختیاری
- ۷- هزار سال نثر پارسی - کریم کشاورز - ناشر سازمان کتاب‌های جیبی - تهران ۱۳۴۵
- ۸- دیوان‌های مختلف شاعران قرن سوم هجری به بعد
- ۹- ایران از آغاز تا اسلام - پروفیسور گیرشمن - ترجمه‌ی دکتر محمد معین
- ۱۰- تاریخ بیهقی - به کوشش: دکتر غنی - دکتر فیاض
- ۱۱- معجم البلدان - چاپ لایپزیک - کتاب‌خانه‌ی ملی بریتانیا

قتل عام‌های گسترده و جنایات ضد بشری خلفای مفتصدساله اموی و عباسی چهره مهربان و بفشایش گر دین اسلام را به دین ستیزه‌جویی، جنگ پرستی، فشنونت و نسل‌کشی تبدیل کرد.

جنایات و کشتارهای مردم بی‌گناه را زیر پوشش احکام اسلام و به بهانه‌ی اجرای دستورهای اسلامی مرتکب شدند.

ترک‌ها، همان غلام بچه‌هایی هستند که دربارہ آن‌ها داستان‌های تاریخی مفصلی وجود دارد. شگفت این که همین غلام بچه‌گان، قرن‌های پی‌درپی بر سرزمین ایران با بی‌رحمی حکومت راندند.

بسیاری از آنان در زیر شکنجه‌های روحی و روانی و در حرم‌سراهای اربابانشان به خشم پادشاهان گرفتار شده و با کارد یا خنجر قطعه‌قطعه می‌شدند و آن‌هایی هم که زنده می‌ماندند، وقتی به قدرت و حکومت می‌رسیدند، به انتقام آن دوران غلام بچه‌گی و بردگی، آتشی می‌افروختند که هیچ جنبنده‌ای از آن در امان نبود.

بیابان‌گردی، وحشی‌گری، درندگی، خون‌ریزی و جنگ، پنج عنصری بودند که این نژاد شگفت‌انگیز را سر پا و زنده نگاه می‌داشتند. همین ویژگی‌های نژادی باعث شده بود تا راه اتحاد و هم‌زیستی این قوم مسدود شده و به قبیله‌ها و سرزمین‌های پراکنده و بسیار زیادی تبدیل شوند. گاهی دو قبیله در نزدیکی یک‌دیگر و در کنار هم زندگی می‌کردند، اما به دلیل ناشناخته‌ای ناگهان به هم می‌تاختند و به قتل و غارت و سوختن هم‌دیگر می‌پرداختند و این بازی خطرناک هم‌چنان ادامه داشت.

ریشه‌های اصلی این نژاد را باید در قبیله‌هایی مانند: خلجی، تاتاری، غز،

قفقاق، یغما، تبتی، چنگلی، افراسیابی، آلتایی، اوغوز، تغوز، مغولی، آرغنی، چینین، تورگشی، چاچی، قرلغی، خرگشی، سیحونی، جیحونی، بیغویی، ترکمان، قرقیزی، فوری و بسیاری از قبیله‌های کوچک و بزرگ دیگر یافت که از این میان پنج قبیله‌ی: تغزغز، قرقیز، کیماک، اوغوز، خلج از دیگران مشهورتر بودند.

تمام سلسله‌های ترک‌نژادی که از نیمه‌های دوم قرن سوم هجری قمری تا برآمدن رضا شاه و سلسله‌ی پهلوی بر ایران و یا بخشی از ایران حکومت رانده‌اند، ریشه‌ای در یکی از قبیله‌های یاد شده بالا داشته‌اند.

ادامه دارد.

کتاب‌نامه‌ی ۵۰۰۰ سال تاریخ فرهنگ و تمدن ایران

- ۱۲- راحه الصدور راوندی - چاپ لیدن - کتاب‌خانه‌ی ملی بریتانیا
- ۱۳- تاریخ دولت آل سلجوق - البنداری الاصفهانی
- ۱۴- مجموعه‌ی تاریخ ادبیات ایران - دکتر ذبیح‌الله صفا - انتشارات فردوس - چاپ چهاردهم - تهران ۱۳۷۸
- ۱۵- تاریخ معاصر ایران - پیتراوری (استاد دانشگاه کمبریج انگلستان) ترجمه‌ی محمد رفیعی مهرآبادی - انتشارات عطایی - تهران ۱۳۶۳
- ۱۶- تاریخ ایران باستان تا امروز (۶ مورخ) گرانوسکی، داندامایو، آ. کاشلنکو، پتروشفسکی، م. ایوانوف، ک. بلوی ترجمه‌ی کیخسرو کشاورزی - انتشارات پویش - تهران
- ۱۷- تاریخ ایران - رابرت - گرت واتسن - ترجمه‌ی وحید مازندرانی - انتشارات امیرکبیر - تهران ۱۳۴۸
- ۱۸- مجموعه‌ی بزرگ تاریخ ویل دورانت - ویل دورانت‌ها - ترجمه گروه مترجمین - انتشارات انقلاب اسلامی
- ۱۹- تاریخ ایران از دوره باستان تا قرن ۱۸ میلادی (۵ مورخ) پیگولوسکایا، یاکوبوسکی، پتروشفسکی، بلنیتسکی، استروپوا - ترجمه‌ی کریم کشاورز - انتشارات پیام - تهران ۱۳۵۴
- ۲۰- تاریخ مفصل مشروطیت ایران - عباس اسکندری - انتشارات میخک - تهران ۱۳۶۱
- ۲۱- مشرق‌زمین گاهواره تمدن - ویل دورانت - ترجمه‌ی دکتر امیرحسین آریان‌پور
- ۲۲- خاطرات و خطرات - مهدی‌قلی‌خان هدایت (حاج مخبرالسلطنه هدایت) نشر زوار - تهران ۱۳۶۱
- ۲۳- انقلاب مشروطه ایران - رحیم رضازاده ملک - نشر زوار - تهران ۱۳۷۷
- ۲۴- تمدن اسلام و عرب - گوستاو لوبون - ترجمه‌ی حضارة العرب - انتشارات اسلامیة - به کوشش: سید هاشم حسینی - تهران ۱۳۵۴
- ۲۵- ایران، کلد، شوش - مادام ژان ویولافوآ - ترجمه‌ی محمدعلی فره‌وشی - به کوشش دکتر بهرام فره‌وشی - انتشارات دانشگاه تهران - ۱۳۶۹
- ۲۶- سفرنامه‌ی خاطرات کاوش‌های باستان‌شناسی شوش - مادام ژان ویولافوآ - ترجمه‌ی ایرج فره‌وشی - دانشگاه تهران ۱۳۶۹

- ۱- قابوس‌نامه - قابوس بن وشمگیر
- ۲- تاریخ حبیب‌السیر - میرخواند
- ۳- تاریخ جهان‌گشای جوینی
- ۴- تاریخ طبرستان
- ۵- تاریخ مغول - عباس اقبال آشتیانی
- ۶- فرهنگ و تمدن ایران - محمود بختیاری
- ۷- هزار سال نثر پارسی - کریم کشاورز - ناشر سازمان کتاب‌های جیبی - تهران ۱۳۴۵
- ۸- دیوان‌های مختلف شاعران قرن سوم هجری به بعد
- ۹- ایران از آغاز تا اسلام - پروفیسور گیرشمن - ترجمه‌ی دکتر محمد معین
- ۱۰- تاریخ بیهمی - به کوشش: دکتر غنی - دکتر فیاض
- ۱۱- معجم البلدان - چاپ لایپزیک - کتاب‌خانه‌ی ملی بریتانیا